

rae elegantia excellunt” mondja levelében.¹³ Azonban egyfelől nem mindig tesznek különbséget a szép kiállítású kéziratos és nyomtatott könyv között, másfelől maga a szemlélő sem emlékezhet pontosan vissza arra, hogy a sok kötet között kéziratos vagy nyomtatásban látta-e LUCANUS műveit. Különösen akkor nem, ha ebben a munkában a leg-elegánsabb itáliai kéziratokhoz hasonló, reneszánsz stílusú, kézzel festett címlapot és iniciálékát talál.

Mindezt összevetve úgy tűnik, hogy a LUCANUS-kötet a Korvina eddig nem ismert nyomtatványai közül való. Kötése pedig — az aranyozott Mátyás-címeres kötések után — az eddig fellelt magyar reneszánsz emlékek legkiemelkedőbb darabjai közé tartozik.

B. KOROKNAY ÉVA

Külföldet járó magyarok könyvtári élményei a XVIII. század végén. A könyvtártörténeti kutatás általában nem mellőzheti azoknak az idegen könyvtári mintáknak és tapasztalatoknak a vizsgálatát, amelyek egy-egy ország könyvtárügyére hatással voltak. Fokozottan vonatkozik ez talán a magyar felvilágosodás korának könyvtártörténetére, hiszen ebben a korban számos jelentős könyvtáralapításunkon mutatkoznak alapítóiknak a fejlettebb európai könyvtárakkal kapcsolatos tapasztalatai. Foglalkoztak már azokkal a hatásokkal, amelyek pl. TELEKI Sámuel vagy SZÉCHÉNYI Ferencet érték Európa könyvtáraiban, amelyeknek nem kis jelentőségük volt későbbi könyvtáralapításaiknál. TELEKI Sámuellel kapcsolatban főleg a bázeli könyvtár és az ottani könyvtáros, BECK Jakab Kristóf szerepét szokták kiemelni, mint ahonnan elsősorban kapta a marosvásárhelyi könyvtár megalapításának az eszméjét.¹ De TELEKI *Utínaplója* — csakúgy, mint a századvég többi magyar utazójának és a kint tanuló diákoknak vallomásai, feljegyzései — egyéb érdekességeket is tartalmaznak, amelyek szintén nem lényegtelenek könyvtár- és művelődéstörténetünk szempontjából. E napló- és útirajz-részletek, valamint újságcikkek arra nézve szolgálnak felvilágosítással számunkra, hogy milyen élményt jelentett a felvilágosodás korában egy-egy külföldi könyvtár az azt használó vagy megtekintő magyar látogatójának. Látni fogjuk, hogy voltak olyanok, akiket e könyvtáraknak csak külsőségei ragadtak meg elsősorban: a könyvtár-épület, a berendezés: bútorok, képek, szobrok, valamint az ott található ritkaságok. Mások, különösen a XVIII. század végétől kezdve, főleg a magyar vonatkozásokat keresték a külföldi könyvtárakban. De figyelemre méltók azoknak a feljegyzései is, akik e könyvtárak működését és tevékenységét, ennek során a könyvtárosok munkáját figyelték meg elsősorban. Az alábbiakban e szempontoknak megfelelően szeretnénk néhány olyan XVIII. század második feléből származó nyilatkozatot ismertetni, amelyeket eddig a kutatás figyelmen kívül hagyott.

TELEKI Sámuel *Uti naplója* nem csak a bázeli könyvtárról tudósít, hanem még számos más könyvtárról is megemlékezik, amelyben utazásai során megfordult. Különösen érdekes, amit a bécsi, bázeli és a párizsi könyvtárak mellett az utrechti könyvtárról

¹³ „Vidi tandem Bibliothecam illam, celeberrimam Mathiae Corvini, cuius thesaurus tibi, si per otium licuerit, uberius describam. Omnia quae vidi, in admirationem me abriperunt. Libri exquisiti et praetiosissimi, inter quos Homeri, Hesiodi, Sallustii, Taciti et Lucani opera sumptibus Regis Florentiae scripturae elegantia excellunt.” BUDIK, Peter A.(Icantera): *Entstehung und Verfall der berühmten von König Mathias Corvinus gestifteten Bibliothek zu Ofen*. Ein Beitrag zur Literaturgeschichte. Wien, 1840. 10. l. és 1. jegyz.

¹ Gr. TELEKI Sámuel erdélyi Kancellár *Uti naplója*. 1759—1763. Marosvásárhely, 1908. Bevezetésében: IMRE Sándor: *Gr. Teleki Sámuel gyermekkora és ifjúsága*. LIV. l., DEZSÉNYI Béla: *Magyarország és Svájc*. Bp. 1946. 73. l.

ír: „... 20-a Octobris² voltam legelsőbben az ultrajectumi bibliothecában, mely nem nagy, a baselihez nem is hasonlítható, másképpen jó rendben vagyon. De bezzeg nem is a baseli bibliothecarius, professor Beck uramat találtam benne!, hanem egy tudatlan vén hollandust, aki már 40 esztendőktől fogva custos bibliothecae, mégis soha olyan ökröt nem láttam. A többi között kértem tőle Fabricii Bibliographiam, hogy recensionem scriptorum Bizantinorum keressem meg benne; elmegyen az ostoba és a bibliák között keresi s végtire azt mondja deákul: non est inter codices bibliorum, én is mondtam reá, hogy nem is oda való. Kérem ismét az Acta eruditorum Lipsiensium, hogy de curvis isocronis, de determinatione penduli etc. holmikát keressenek fel az Bernoulli Dániel úramtól minap vett levelemnek megértésire, s azt kérdi az együgyű, hogy theológus könyv-e? mondám, hogy nem. Azután meg azt kérdi, hogy ha in folio vagyon-e? Erre a sok együgyűsége megunám véle tovább bajlódni s egyben oda hagyám; hoc profeci.”³ Az utrechti könyvtár könyvtárosának e gúnyos hangú, de eleven stílusban megírt jellemzése azt bizonyítja, hogy TELEKI a nyugati könyvtárakat nem csak csodálattal, hanem ha kellett, bírálattal is illette. Különösen érdekes, hogy TELEKI iróniáját éppen egy olyan régimódi könyvtárosnak — még napjainkban sem egészen ismeretlen — típusa váltotta ki, aki már négy évtizedet eltöltött a könyvtárban, és mégsem tudott annak állományában tájékozódni.

TELEKI Sámuel mellett a XVIII. század utolsó évtizedeinek más magyar utazói is beszámoltak külföldi könyvtárakkal kapcsolatos élményeikről. KERESZTESI József úti naplója, ha szűkszavúan is, de többször megemlékezik könyvtárak megtekintéséről. KERESZTESIT e feljegyzések szerint — úgy látszik — inkább csak a külsőségek ragadták meg: „A Bibliotheca fényes épület, sok szép könyvek és nevezetes festések vagynak benne” — írja egy helvéciai könyvtárról. Bár nem sokkal bőbeszédűbbek azok a feljegyzések sem, amelyeket SZÉCHÉNYI Ferencnek, titkára, RIBINYI János által vezetett naplójából a könyvtárakról megtudunk, mégis e vázlatos jegyzetek mögött SZÉCHÉNYI számára olyan élmények és indítékok rejlenek, amelyek végül is szerepet játszottak a Magyar Nemzeti Könyvtár megalapításában. Kétségtelen, hogy SZÉCHÉNYIT 1787-i külföldi útja alkalmából a Prágában, Drezdában, Berlinben, valamint a cambridge-i Public Libraryben a ritkaságok és régiségek mellett — amikről a *Napló* is beszámol — maguk a könyvtárak mint intézmények is érdekelhették.⁵

SZÉCHÉNYINÉL, a külföldi könyvtárakkal kapcsolatos érdeklődése során már jelentkezett az a szempont is, amely a XVIII. század vége felé, a nemzeti nyelvű irodalmunk és tudományosságunk kifejlesztéséért síkraszálló mozgalmak idején oly általános lett: a magyar vonatkozásoknak és nemzeti múltunk emlékeinek összegyűjtése iránti vágy. Nemzeti hagyományaink megmentésének és számbavételének a gondolata, ami a HORÁNYIakat és a SÁNDOR Istvánokat bibliográfiai munkásságra sarkalta, a korszak külföldi könyvtárakat látogató magyar utazóit arra készítette, hogy a külföldi könyvtárakat az ott található magyar vagy magyar vonatkozású munkák szempontjából tekintsék át. Hogy e szempont 1790 táján mennyire uralkodó volt, bizonyítja az alábbiakban közölt két egykorú hírlap-tudósítás.

A *Hadi és Más Nevezetes Történetek* című bécsi magyar újság 1790. máj. 4-i számában a török háborúból érkező egyik tudósítás kivételesen nem harci eseményekről, hanem a következőkről számol be: „Tudósítás. Egy Tudós jó Hazánkfia, arra serkenti általunk

² 1761-ben.

³ Gr. TELEKI Sámuel erdélyi kancellár *Úti naplója*. 84. l.

⁴ KERESZTESI József *Akadémiai utazása külországokban*. Theol. Szle. 1925. 1. s köv. számok.

⁵ KOLLÁNYI Ferenc: *A Magyar Nemzeti Múzeum Széchényi Országos Könyvtára 1802—1902*. Bp. 1905. 12. l.

Bukarest körül fekvő Vezéreinket, hogy kérnének engedelmet az oda való Metropolitától, azon Könyv-Tárnak meg szemlélésére, melly a St Constantinus öreg Templománál vagyon. Tudom (úgymond az említett érdemes Hazafi), mert voltam ott, hogy sok Régiség meg vagynak benne. Nékünk nem mutattak meg mindent. A Vezérek nyertesebbek lennének; tsak akarják. Talám Magyar dolgokra is akadhatnának.”⁶

E kis tudósítás beküldőjét nem nevezték meg a szerkesztők, nem tudjuk bizonyosan, ki lehetett e „tudós jó hazánkfia”. Könyvszeretete, naivsága (amellyel feltételezte, hogy a hadvezérekre ez az újságcikk hatni tud, és érdeklődést kelthet bennük a könyvtár magyar vonatkozású könyvei iránt), valamint az a körülmény, hogy éppen ekkoriban közölte egyik versét az újság, azt a halvány gyanút keltheti bennünk, hogy e tudósítás beküldője esetleg FAZEKAS Mihály lehetett.⁷ E feltételezés ellen szól, hogy FAZEKAS ekkoriban — életrajzírója szerint — a gerliceni táborban tartózkodott, ami jóval északabbra fekszik;⁸ viszont az is igaz, hogy a cikk szerint régebben is történhetett részéről a könyvtár megtekintése. Bárki is volt azonban, annyi kétségtelen, hogy könyvek és tudomány iránt érdeklődő személy lehetett, aki ráadásul nem csak a maga számára tartotta szükségesnek — a háborús viszonyok között! — a könyvtár megtekintését, (mégpedig főleg az esetleges magyar vonatkozásai miatt), hanem másokat is buzdított erre, és a vezérek támogatását kérte.

Hasonlóképpen magyar vonatkozásról — egy egész magyar könyvtárról — ad hírt a *Hadi és Más Nevezetes Történetek* 1790. július 6-i száma. Ebben ROZGONYI József, aki az 1783—84-es években maga is könyvtáros volt a sárospataki kollégiumban, személyes élményei alapján a wittenbergi magyar könyvtárról számol be. Noha e könyvtárral meglehetősen gazdag irodalom foglalkozott, ezt a cikket még nem használták fel, pedig adatai értékesen kiegészítik mindazt, amit eddig a wittenbergi magyar könyvtárról tudtunk.⁹

Mint ismeretes, a Wittenbergi Magyar Könyvtárat KASSAI MICHAELIS György¹⁰ alapította 1724-ben, felajánlva saját könyvtárát a wittenbergi egyetemen tanuló magyar diákoknak. A könyvtár hosszú ideig az ott tanuló magyarok szellemi központja lett: CZVITTINGER és ROTARIDES korában, majd a XIX. században is jelentős szerepet játszott nemzeti művelődésünk szempontjából.

⁶ *Hadi és Más Nevezetes Történetek*. 1790. máj. 4. I. 575. 1.

⁷ Kétségtelen, hogy szerzősége mellett nem a legdöntőbb érv, de mégis azonnal a megszállt és sarcolás alá vett francia városban könyvet olvasó, majd az engedélyezett szabad rablás végén a könyvet a helyére visszatevő FAZEKAST juttatja eszünkbe e közlemény, melynek szerzője a háború kellős közepén a hadvezéreket könyvtárlátogatásra akarja buzdítani. Erősebb érvek látszik az a körülmény, hogy a *Hadi és Más Nevezetes Történetek* éppen ekkoriban (pontosan két héttel azelőtt, ápr. 20-án) közölte FAZEKAS egyik hozzájuk beküldött versét.

⁸ JULOW Viktor: *Fazekas Mihály*. Bp. 1955. 43. 1.

⁹ A wittenbergi magyar könyvtárral foglalkozó fontosabb irodalom: SZLÁVIK Máttyás: *A halle-wittenbergi „Bibliotheca Hungarica” rövid ismertetése*. Prot. Egyh. Isk. L. 1882. 526—530. 1.; RÉVÉSZ Kálmán: *A hallei magyar könyvtár*. Prot. Egyh. Isk. L. 1886. 1301—1305. 1.; STROMP László: *A hallei magyar könyvtár*. Prot. Egyh. és Isk. L. 1886. 1403—1404. 1.; *A hallei egyetemi könyvtárral kapcsolatos magyar könyvtár*. Múz. Könyvt. Ért. 1914. 54—59. 1.; FITZ, Joseph: *Georg Michaelis Cassai und seine Bibliothek*. Aus den Forschungsarbeiten der Mitglieder des ungarischen Instituts und des Collegium Hungaricum in Berlin. Berlin, 1927. 122—145. 1.; ASZTALOS Miklós: *A wittenbergi egyetemi könyvtár Wittenbergben maradt részének régi magyar könyvvállománya*. Magyar Prot. Egyháztört. Adattár XII. (1928) 123—185. 1.; és BUCSAY Mihály: *Régi magyar könyvek a hallei magyar könyvtárban*. Bp. 1941.

¹⁰ FITZ József mutatott rá, hogy nevét SZINNYEI és mások is, helytelenül említik, mert a KASSAI (Cassai) csak előnév, a MICHAELIS pedig nem keresztnév — mint sokan gondolták —, hanem: vezetéknev. Ld. FITZ: *i. h.*

A könyvtár történetéről írott tanulmányok, amikor kiemelik a gyűjtemény jelentőségét, különösen a Wittenbergben tanuló magyar protestáns diákok szempontjából, nem hallgatnak azokról az árnyakról sem, amelyet a XVIII. század végén a könyvtárral kapcsolatban a magyar diákok magatartása vetett az akkori könyvtárosokra, mert gondatlanul bántak a könyvekkel: elzálogosították őket, az értékes kéziratokból pedig fidibuszt készítettek. Különösen érzékeny veszteség érte az 1747-ben bekövetkezett halála után vásárolt ROTARIDES-hagyatékot, amely régi és ritka magyar könyvekből, valamint értékes kéziratokból állt. ROZGONYI cikke a könyvtár XVIII. század végi viszonyaira, valamint ROTARIDESnek és még néhány szerzőnek a könyvtárban akkor még fellelhető munkáira nézve nyújt tájékoztatást. A beküldött cikk így hangzik:

„Meg hallván Berliini útamban, a Wittenbergai Magyar Bibliothekának hírét: annak látása végett ki tértem egynehány mérföldnyire útamból; s szintén két hétig forogván benne, néminémű esmerettségére jutottam. Egy Kassai Mihály nevezetű Magyar Fi (ki Wittenbergában, a Tudósok közzé számláltatott) hagyta volt ezt a könyves Tárházat, az ott tanuló Magyar Iffjaknak; rendelvén egyszersmind 25 Magyar tanuló Iffjaknak élelmére való pénzt (Stipendiumot). A Bibliothéka jobbjára régi Deák Theológus és Magyar; s Magyar Historiára tartozó Deák és Német Könyvekből áll. A Magyar, és Magyar Országra tartozó Könyvek öszve szedéseért, nagy dítseretet érdemlenek mind Kassai Úr, mind pedig azoltától fogva való Magyar Gondviselői a Bibliothekának. Én, néhány esztendőig tartott kiinn létemben, sok helyeken meg fordúltam: de mondhatom, hogy ennél gazdagabb Gyűjteményt, a Dresdain kívül, nem láttam. Igaz ugyan, hogy egyvelgest jó és rossz Könyvek találatnak itten: de az is igaz, hogy más a közönséges, más a magános Emberek Bibliothekájok. A közönséges könyves Házakba tsak a nyomtatás helyeért is bé lehet, bé is szoktak venni valamely Könyvet.

Ezen Könyvek között, leg főbb helyet érdemlenek a Rotarides Írásai. Ez a ritka szorgalmatosságú Iffjú Gömörből szakadt, s meg holt 1747 eszt. Vittembergában. Az Evangyélika Ekklesiák és Oskolák Történeteinek le írására áldozta fel ifjúi esztendeit, egész haláláig. E végre meg járta, nagy veszedelmek között, a két Magyar Hazát, és Német Országot, s öszve gyűjtött, valamihez juthatott, és tzéljára hasznosnak lenni ítél. Munkáinak 1-ső Darabja: Apparatus ad Historiam Ecclesiasticam. Két Rét-Formában.

2. Acta Diaetalia, amelybe a Királyoknak a Lutherána Vallás ügyében költ Rendeléseiket párban le írta. Ezen munkájába rekesztette: Fragmenta actorum gestorumve Rakotzianorum ex ipsis originalibus Schedis transumpta opera Gabr. Kolinovits Sengvicicensis in XVI Libros divisa, ante impressionem sub Carolo VI. confiscata, exempla tamen nonnulla ex exemplari adhuc sibi reservato per Magnates Hungariae transcripta. Kolinovits a Magyar és hozzá tartozó Országok Történeteit le írta 1701—1720 esztendőig.

3. A sok küldött Levelek, mellyek között nagy Emberekére is lehet találni. Illyen a Nyári Ur levele Kisvártai Váráról, és a Révai Uré.

4. Micae Historico-Chronologicae, Evangelico-Pannoni-*τα συναγραφικως* collectae et adumbratae opera vigilaci diuturna Johannis Buri (Pastoris Carponensis). Anno vero 1685 in ordinem redigi coeptae ex proprio Auctoris Msto descriptae a. 1733 et successu temporis multis accessionibus auctae. Két Rétform.

5. Rotarides Historiae Literariae antiqui, mediü et recentioris aevi lineamenta. Négy Rétform.

6. Scriptorum Hungariae Catalogus, ordine alphabetico conscriptus, anno 1736 in itinere Hungarico literario colligi coeptus, ex eo tempore variis occasionibus usque 1746 auctus labore Mich. Rotar. Góm. Hung. Négy Rétformában.

7. Chronicon Hungaricum, colligi coeptum Sempronii a 1738; anno vero 1745 Vittembergae finitum. Négyes árkusban.

8. Gymnasiologia Evangelico-Hungarica. Ebben tsupán tsak a Lutherana Oskolák eredetek s sokféle Történeteik iratnak meg (négyes árkusra). — Lehet sajnálni, hogy ez a szorgalmatos Ur, közönségesen nem vette fel a Protestánsok dolgát; és bár tsak az Iffjú, annak az időnek hibáitól mentt lehetett volna, amelyben egy Vallásbéli embernek a más Vallású emberről, indulat nélkül, nem volt szokás írni; de az akkori idők eléggé ki mentik ezt az Irót, és erőtelenségéből esett hibái nagy érdemeit éppen meg nem homályosíthatják. Minthogy az Irás módja az akkori Időkhöz van alkalmaztatva: olly formában, amint vagynak a Munkái; ámbátor szintén prés alá küldendők valának már közzülvök némelleyek: mai időben nehezen láthatnának világot; de lehetne egy szorgalmatos, és a mai Irás módját

értő Hazafinak tsak ugyan sok hasznát venni ezeknek a Magyar Historiában. — Én példának okáért, némelly dolgokat ki jegyzettem azokból: . . .” (Ezután egy hosszú rész következik, amit a PRINYI familiáról ROTARIDES művéből kimásolt a cikk szerzője, — többek között Szikszai Fabricius Balázsnak egy latin verse. Majd így folytatja):

„Elöl adja Rotarides a Tubingai Alumnium eredetét is. Azt írja, a Magyarokról, hogy Pannoniába jöven, először Zemplény Vármegyében telepedtek meg, és ezt próbálja Ransanus illy nevezetű Irásiból: Epitome rerum Hungaricarum veluti per indices descripta Auctore Petro Ransano, apud Mathiam Regem Legato Regis Neapolitani. Ternaviae 1579. — A Saxoniai Választó Hertzeg s egyszersmind Lengyel Országi Király, III. Augustus, figyelmettségére méltóztatta Rotarides Irásait, azokat Vittenbergából magához vitette, s igen nehezen szereshették vissza tőle a Magyar Ifjak. — A Rotarides Irásain kívül, sok szép Könyvek vagynak itt, Németül, Deákul, Magyarúl, kivált a Magyar Polgári Historiára nézve. Itt van a Székely Estván Göntzi Prédikátor Krónikája is, illy Titulussal: Cronika ez uilágnak yeles dolga, irott Szekel István Craccoba 1559. Ezt a Könyvet minden Magyar Könyvek közt leg régibbnek tartja Molnár Albert, a Grammatikája Előljáró Beszédében. — Sok itt a régi Theologusnak való Könyv is; de az többnyire Prédikáziókból áll. Meg vagynak, az esmeretesebb Fordításokon kívül, a Silvester János, a Heltai Gáspár Kolosvári Prédikátor, a Félegyházi Tamás Debretzeni Pap Uj-Testamentomai, és a két Sámuel Könyvének Fordítása, Mélius (Juhász) Péter által, Debretz. 1565. Akik a Magyar Grammatika körül fáradoznak, itt találhatnák a Kövesdi, Sopronyi Prédikátor kis hasznos Grammatikáján kívül, a hasznosabbakat, ú. m. a Pereszlényi Jésuitáét, a Cspikés Komáromiét, illy névvel: Hungaria illustrata, Trajecti 1655; a Molnár Albertét, mely költ Hanoviában 1610.”¹¹

ROZGONYI József idézett cikkével kapcsolatban érdemes kiemelni, hogy 1790-ben, tehát akkor, amikor a feljegyzések szerint a könyvtárosok éppen nem álltak hivatásuk magaslatán, hanem az is megtörtént, hogy elzalogosították és elégették a könyvtár értékeit, ROZGONYI mégis azt írta, hogy a drezdai kívül, egész kint-léte alatt sem talált gazdagabb gyűjteményt. Figyelemre méltó az is, amit a köz- és a magánkönyvtárak közti különbségről mond.

A wittenbergi tudósítás másik érdekessége az, amit ROTARIDESről és munkásságáról ír. Elismeréssel emlékezik szorgalmas és áldozatos munkásságáról, de — jellemzően az 1790 körüli évek felvilágosultabb légrére — el is marasztalja ROTARIDES-t vallási elfogultsága miatt. Igaz, azt is elismeri, hogy „az akkori idők eléggé ki mentik ezt az író-t”, és hogy „hibái nagy érdemeit éppen meg nem homályosíthatják”. Írásai egy részét így is kiadásra méltónak találja, de szükségesnek vélné azt is, hogy „egy mai Irás módját értő Hazafi” dolgozza fel a „Magyar Historiában”, mert különben „mai időben nehezen láthatnának világot.”

Ami ROTARIDES-nek a wittenbergi magyar könyvtárban meglevő munkáiról készített felsorolását illeti, azért lehet érdekes a ROTARIDES-szel, illetve irodalomtörténet-írásunk kezdeteivel foglalkozó kutatás szempontjából, mert — mint ismeretes — munkáinak egy része a későbbi évtizedek folyamán elveszett. A behatóbb vizsgálat megállapíthatja, hogy a felsorolásban szerepelnek-e eddig ismeretlen munkák? Egyébként tudtommal az sem ismert az irodalomban, hogy III. ÁGOST szász választó herceg és lengyel király magához kérette ROTARIDES iratait, és hogy csak nehezen tudták tőle visszazerezni a wittenbergi magyar ifjak.¹²

ROZGONYI — ROTARIDES munkái mellett — megemlíti még néhány régi magyar könyvet mint a könyvtár nevezetes ritkaságait. Ezek valamennyien ismert „rég Magyar” munkák, de e wittenbergi példányokról nem mind tudtak. Érdekes végül megemlíteni,

¹¹ *Hadi és Más Nevezetes Tört.* 1790. júl. 6. — II. 3—8. 1.

¹² Nem említi a ROTARIDES-ről szóló legrészletesebb tanulmány sem. GRAGGER Róbert: *Egy magyar tudós sorsa, Rotarides Mihály.* Klebelsberg Emlékkönyv. 1925. 452. s köv. 1.

hogy a cikk írója — nyilván éppen a Görög Demeterék újságja által meghirdetett pályázat hatására napirendre került magyar grammatika ügyével kapcsolatban — felhívja azok figyelmét, akik „a Magyar Grammatika körül fáradoznak”, a wittenbergi könyvtárban található régi magyar grammatikákra.

Befejezésül 1792-ből szeretnénk egy Németországban tanuló magyar diáknak a könyvtári tapasztalatairól hírt adó tudósítását ismertetni. Ennek érdekességét nem a könyvtár magyar vonatkozásai, hanem az a körülmény adja meg, hogy a XVIII. század vég Németországának legnevezetesebb könyvgyűjteményéről, a göttingeni könyvtárról számol be. E könyvtár, mint ismeretes, e korban híres vezetőinek, GESNERnek és HEYNÉnek a nyomain járva, országos hírnévre tett szert, és olyanok dicsőítették, mint HERDER, GOETHE, HUMBOLDT. Különösen a könyvtárosok udvariasságát és szolgálatkészségét hangsúlyozták a könyvtár látogatói. E magatartás mögött e neves könyvtárosok elvi, felvilágosult szellemű könyvtári programja állt; GESNER emlékirataiban pl. azt hangsúlyozta, hogy a könyvtáros ne csak gyűjtse, hanem terjesse is a könyveket.¹³ Ezekután érthető annak a Göttingában tanuló magyar diáknak a könyvtárról szóló lelkes hangú beszámolója, akinek a cikke a *Magyar Hirmondó* 1792. aug. 24-i számában jelent meg, és így hangzik:

„... Az itt való Kir. Könyvtár is nem kevés ékességére van az Universitásnak; de nem is kevés hasznára. — Alig lehet eléggé dicsérni azt a készséget, mellyel a Tanulókkal közöltetnek a szebbnél szebb könyvek. Például szolgálhatnának akárhol is Bibliothekáriusaink a nyájasságban. — Nékem leg-alább, eggyik fő gyönyörűségem Göttingában, a Királyi Könyvtár. — Minden időbéli, s minden Országból nagy Embereknek munkáikhoz hozzá juthatok itten.”¹⁴

A cikk szerzője egyébként Kiss János volt, aki *Emlékezéseiben* szintén lelkese-déssel írt a göttingai könyvtárról.¹⁵ Kiss János (akiről tudjuk, hogy Göttingában tanult és többek között HEYNÉT és SCHLÖZERT is hallgatta) könyvtári tudósítása több szempontból is érdekes. Először is azért, mert túlmegy azokon a beszámolókon, amelyek csak a könyvtár ékességét hangsúlyozták, vagy a magyar vonatkozásokat kutatták: ő a hasznosságát is kiemeli (akárcsak annak idején TELEKI Sámuel). Jellemző, de a fentiek alapján érthető is, hogy mennyire aláhúzza a könyvtárosok nyájasságát is, valamint azt a körülményt, hogy ott mindenféle könyvhöz hozzá tud jutni. Minthogy Kiss János kétségtelenül ismerhette a hazai főiskolák könyvtárainak viszonyait, önkéntelenül is adódik az a feltevés, hogy talán éppen ezekhez viszonyítva hangsúlyozza annyira a göttingai könyvtár olyan előnyeit, amelyeket itthon nem tapasztalhatott. Gondoljunk csak például azokra a hazai könyvtári állapotokra, amelyekről KAZINCZY számolt be visszaemlékezéseiben.¹⁶ Így érthető ez a kitétele is: „Például szolgálhatnának akárhol is Bibliothekárusaink a nyájasságban.”

E néhány XVIII. századi beszámoló korántsem meríti ki valamennyi külföldet járt magyar utazónak könyvtárakkal kapcsolatosan feljegyzett tapasztalatait; arra azonban talán mégis jók, hogy figyelmeztessenek: e korszak könyvtártörténetének feldolgozásánál ezeket is figyelembe kell venni. Azt bizonyítják, hogy bár még keveredik a régi és a modernebb felfogás a könyvtárakról a kor magyar értelmiségénél; de a fel-

¹³ HESSEL, Alfred: *A könyvtárak története*. Bp. 1959. 97. l.

¹⁴ *Magy. Hirmondó*. 1792. aug. 24. — II. 300—301.

¹⁵ BORZSÁK István: *Budai Ézsaiás és klasszika-filológiank kezdetei*. Bp. 1955. 41—44. l.

¹⁶ KAZINCZY Ferenc: *Pályám emlékezete*. Bp. 1956. 28. l. Uő.: *A Rádayak*. Felső-magyarországi Minerva. 1827. 6. füz. 1228. l.

világosodás eszméinek és a polgári fejlődésben előljáró nyugati országok könyvtári gyakorlatának hatására egyre több az olyan utazó és diák, akit már nemcsak a pompa és a látványosság, hanem a könyvtárak tartalma és működése érdekel elsősorban.

KÓKAY GYÖRGY

Kazinczy Ferenc első könyvtára Sárospatakon.¹ A XIX. század első felében a sárospataki főiskolai könyvtár — ma a Tiszáninneni Református Egyházkerület Tudományos Gyűjteményeinek Nagykönyvtára — állománygyarapításának egyik szokásos módja volt magánkönyvtárak részben vagy egészben való megvásárlása. Számos kevésbé jelentős ilyen természetű gyarapodás mellett nyolc nagyobb magánkönyvtár megvételéről tudunk.² Közöttük a leggazdagabb KAZINCZY Ferenc bibliotékája, mely az egyházkerület 1806. októberében tartott gyűlésén hozott határozatával juthatott birtokába 1806 végén, 1807 elején.

KAZINCZY gyűjteménye értékét számunkra nemcsak a benne levő művek objektív értéke jelenti, hanem nagybecsű azért is, mert adalékot jelent a széphalmi reformátor szellemiségének értééhez. Gyűjtőköre, olvasmányai elválaszthatatlanok személyiségétől, életművétől. Annak a szerénységre intő ténynek a tudatában, hogy munkánk céljában eleve korlátozott: KAZINCZY szellemi táplálékát korántsem csak nekünk eladott és sajátkezűleg írott katalógusában nyilvántartott egykori tulajdonai jelentették, ill. egyénisége vonatkozó oldalának egészéről e katalógusban leírt gyűjteménye alapján nem lehet tökéletes biztonsággal minden következtetést, vagy a teljes következtetést levonni. Mégis, a benne felvett egészek érdeklődési köre keresztmetszetét adják — talán csak arányai-ban pontatlanul.

KAZINCZY Ferenc könyvgyűjtői szenvedélye közismert. Levelezésének tanúsága szerint³ fiatal korától fogva amennyire tehetette, gyűjtötte a könyvet, kiváló érzékkel válogatva meg olvasmányait. Komoly áldozathozatalt jelentett ez számára, hiszen inspektor-sága utolsó éveitől eltekintve szinte állandóan anyagi nehézségekkel küzdött. Szorult pénzügyi helyzete késztette gyűjteményétől való megvételre. 1806. január 31-én kelt levelében SCHEDIUS Lajos segítségét kéri meg elsőnek az eladáshoz.⁴ Elsősorban protestáns főurakra gondol és mindent megtesz, hogy érdeklődésüket felkeltse, ill. felkeltesse rá. Legszívesebben azonban a pataki vagy a debreceni kollégium birtokában látná gyűjtése eredményeit a *közhasznúság* szempontja miatt: „ez a gyűjtemény olly kincs, mellyet idegen kézre eresztteni helyre hozhatatlan kár, sőt minthogy olly kezek közzé juthat, a hol némelly darabjai örökösen el lesznek zárva, Haza ellen elkövetett vétek lenne” — írta.⁵ Mégsem táplált reményt irányukban az ottani építkezések miatt. Ennek ellenére június 28-án ajánlatot tett VAY Józsefnek, a Tiszáninneni Református Egyházkerület és a pataki iskola akkori főgondnokának, aki három hét múlva részben kedvezően válaszolt: a könyv-

¹ HARSÁNYI István: *A Sárospataki Ref. Főiskola metszetgyűjteménye*. Múzeumi és Könyvtári Értesítő. 1909. GULYÁS József: *Kazinczy mint gyűjtő*. Debreceni Szle. 1932. 7. *Múltunkból*. Sárospatak, 1—7. p.

² Vö. SZINYEI Gerzson: *A Sárospataki Főiskolai Könyvtár története*. Sárospatak, 1884. 46—47. l.

³ KAZINCZY Ferenc *Összes művei*. Harmadik osztály. — levelezése 1—23. köt. 1—21. köt. közzéteszi VÁCZY János, 22. köt. közzéteszi HARSÁNYI István. 23. köt. közzéteszi BERLÁSZ Jenő, BUSA Margit stb. Bp. 1890—1960. (A következőkben csak a kötet-számra utalunk és benne a levél számára.)

⁴ IV. köt. 871. lev.

⁵ IV. köt. 962. lev.

tár pénztára üres ugyan, s emiatt nem vásárolhatják meg a nagyra értékelt kollekciót, de a kerület következő közgyűlésén újra előhozta az ügyet, módot kerítve a kifizetésre.⁶ (Közben — VAYT tájékoztatta róla — a debreceni kollégiumot is megkereste, ott azonban nem talált kedvező visszhangra.) Az 1806. okt. 5-én kezdődő közgyűlés meg is vette a gyűjteményt a kért áron: 2000 rénes forinton. Ebből az összegből KAZINCZY 250 Ft-ot elengedett. BÉL Mátyás négykötetes geográfiáját és Johann SCHWANDTNER *Scriptores rerum Hungaricarum*ját — mivel „az a Thecában úgy is megvan” — nem küldte el, s árukat, 56 Ft-ot természetesen nem számította fel. Így mindössze 1694 Ft-ért került első eladott gyűjteménye⁷ a sárospataki könyvtárba.

A *metszetgyűjtemény*. KAZINCZY könyvtárának kisebbik része a metszetgyűjteménye. 30 kötetben körültekintő gondossággal 1081 metszetet ragasztott fel. E gyűjteménynek pusztá címléírását adta a század elején HARSÁNYI István, három tárgykő⁸ szerint időrendi sorrendbe csoportosítva az anyagot. Így itt első sorban annak vizsgálására szorítkozunk, ami ebből a gyűjteményből *kiolvasható*; azt a szándékot keressük, ami egységbe fogja e kollekciót.

A kérdés: miért gyűjtötte KAZINCZY metszeteit? Ugy, azzal a szenvedéllyel gyűjtötte-e azokat, mint ahogy ma valaki pl. a bélyeget gyűjti, tehát az egyetemes emberi természet egy ösztönére sajátosan reagálva, — aminek legitim magyarázata a pszichológusra tartozik, — vagy ezirányú gyűjtése több volt pusztá szenvedélynél, mert tudatos célt, éspedig közhasznú célt szolgált? Ha igen, miben konkretizálódott ez, mi volt a tendenciája?

Anélkül, hogy KAZINCZY pusztá gyűjtői szenvedélyét és ennek általános lélektani magyarázata jogosságát kétségbevonhatnók, két érvel, egy általánossal és egy konkrétal utalunk KAZINCZY olyan vonásaira, melyek őt egyértelműen „a gyűjtő” fogalma fölé emelik.

Az *általános érv*: KAZINCZY azért gyűjtötte a metszeteket — éppúgy mint a képeket is — mert szerette a szépet. Sőt: meg is akarta szerettetni a szépet. Életművét úgy is fel lehet fogni, mint a szép szolgálatát egy sajátos téren. Fejlett esztétikai érzéken túl rá azonban sokkal inkább az jellemző, amiért szerette a szépet. Nála ugyanis a szép nem öncél, — ő nem a l'art pour l'art híve, — hanem eszköz: a jónak, a kézzelfogható eredményeken lemérhető közjónak az eszköze. Szerette, alkotta a szépet mint nyelvújító, szerette, gyűjtötte a szépet mint műélvező, mert hitvallása volt: „Az mindaz által igaz, s a história bizonyítja, hogy ha valahol a' Jó gyökeret vert, ott mindig a' Szép készítette az utat.”⁸ Ezt az az ember írta, aki részt vett a magyar jakobinusok mozgalmában. Ezért állíthatjuk erőltettség nélkül, hogy metszetgyűjteménye mögött nemcsak mint „gyűjtő” áll. Mögötte a hazája javát: szabadságát munkáló KAZINCZYt is kell látnunk.

A *konkrét érv*: KAZINCZY metszetgyűjteményéből sajátos tendencia olvasható ki. Ez a tendencia abban nyilvánult meg, hogy főként azokat a metszeteket gyűjtötte, melyeknek tárgyai valamiképpen Magyarországgal kapcsolatosak. Kézenfekvő a következők: metszeteivel menteni akarta múltunk emlékeit.

Önmagáért beszél az 5. kötet, a „Fasciculus V^{us}”, melyben ez a bejegyzés olvasható: „Continet in se Collectionem Numismaticam Numorum Hungaricorum rariorum:

⁶ IV. köt. 954. lev.

⁷ Második gyűjteménye — melynek egységei feltehetően nem mind új szerzemények voltak — anyagi kényszerűségből szintén eladóvá vált. JANKOVICH birtokába jutott. Az ő könyveivel került azután a Nemzeti Múzeum Könyvtárába. A két gyűjtemény arányszáma 2611 : 2478.

⁸ XII. köt. 5509. lev.

⁹ Helyrajzi száma N. 811. Erről a kötetről HARSÁNYI István még azt hitte, elveszett, így nem ismertette.

occurit praeterea Numus in Memoriam Vienna obsidione liberata cusus." 50 db XVII—XVIII. századból való, Magyarországon is használt pénznemnek gyűjtötte itt össze a metszeteit, kettő kivételével mindkét oldalról. Amennyiben őt általában érdekelték volna a numizmatikai vonatkozású metszetek, aligha hihető, hogy nem juthatott volna külföldiekhez, csak ritka magyarországiakhoz.

Ilyen szempontból bizonyít a metszetgyűjtemény legérdekesebb és legértékesebb része: térképanyaga is. A 119 térképnek több mint a fele vonatkozik részben, vagy egészben Magyarországra, ill. egyes tájaira. Közöttük van KAZINCZY véleménye szerint „Magyarországnak talán első abrosza”¹⁰ is. Ennek címirata: „Beschreibung und Gelegenheit des Turken Zugs in Vngarn im jar 1556, mit den Lägern vnd Orthen, do sie zu beyden Partheyen gelegen seindt.” A metszet jobboldalán olvasható HENRICPETRI Ádámnak Vdalricus FUGGERhez írt, 1577. június 15-én keltezett levele. Ebből tudjuk, hogy a térképet Wolfgangus LAZIUS készítette. Ettől a neves osztrák történésztől valóak még Magyarországnak, Sziléziának 1561 körül készített térképei, valamint Ausztriának két és Magyarországnak egy, meg nem állapított évben szerzett mappája. Több jónévű külföldi szerző közül érdemes még kiemelni — sárospataki kapcsolatai miatt is — COMENTIUST. Megvan tőle Morvaország térképének 1664-i, PISCATOR-féle kiadása. A szerzők között két magyar névvel is találkozunk. HONTER Jánostól való Magyarországnak és provinciáinak térképe 1565-ből, ZSÁMBOKY (SAMBUCUS) Jánostól pedig Erdélyről 1556-ban, valamint Magyarországról 1592-ben kiadott térkép. — A térképanyag időrendi megoszlása a következő: a XVI. századból való 28, a XVII.-ből 49, a XVIII.-ből 40, a XIX.-ből 2. Az időrendi felosztást Magyarországra alkalmazva: a XVI. századból 14, a XVII.-ből 28, a XVIII.-ből 25 vonatkozik részben vagy egészben hazánkra, ill. egyes tájaira. A térképek legnagyobb része Középeurópát ábrázolja. Ezekon kívül csak Törökországnak és Palesztinának térképeivel találkozunk a gyűjteményben.

A metszetgyűjtemény következő nagyobb egysége kevésbé jelentős: arcképekből és néhány címerből áll. A gyűjtőkör ebben a csoportban is egységes — néhány kivételtől eltekintve — de a monarchia perspektívájában. Érthető módon a Habsburg uralkodóház tagjait ábrázoló metszetek száma dominál: ezek voltak hozzáférhetőek. (Így pl. I. Lipótról 32 metszetet tartalmaz a gyűjtemény.) Ugyanakkor gyakran előfordulnak benne török császárok, vezérek képei (II. SZOLIMÁN, ALI pasa, III. MOHAMED stb.) de csak a mohácsi vészt követő időktől a törökök kiűzéséig, ami szintén aláhúzza KAZINCZY gyűjtési tendenciájára vonatkozó posztulátumunkat. Természetesen magyar államférfiak, uralkodók, szabadsághősök, tudósok is szép számmal képviselve vannak. A fontosabb nevek: I. ZSIGMOND, mindkét ZRINYI Miklós, BÁTHORY István, BÁTHORY Zsigmond, BETHLEN Gábor, I. és II. RÁKÓCZI György, ZRINYI Péter, NÁDASDY Ferenc, FRANGEPÁN Ferenc, APAFI Mihály, THÖKÖLY Imre, KOLLÁR Ádám, KOVACHICH Márton, VIRÁG Benedek. A metszetek zöme az ábrázolt személyekkel egykorú és a XVII—XVIII. századból való.

A metszetgyűjtemény utolsó egysége csaták, várak és városok képeit tartalmazza. Mindenekelőtt a XVI. század török—magyar várharcait: Szolnok, Szigetvár, Komárom, Temesvár stb. ostromait. Ennél a résznél azonban újra előcsillan eddig is érzékelhető történeti érdeklődése mellett a térképgyűjtés mögött is nyilvánvalóan ott álló vonzalma a földrajz, az egyetemes földrajz iránt, amennyiben több külföldi város látképét összegyűjtötte. Természetesen a magyarországi várak és városok alaprajzai, képei alkotják az anyag nagyobbik hányadát — főként a XVII. századból — de tendenciája bővül, az egyetemes felé, az eredeti szándék gyöngülése nélkül. Elsősorban a magyar vonatkozású

¹⁰ *Hazai Tudósítások*. 1807. 151. l.

metszeteket gyűjtötte, a hangsúlyt rájuk helyezte, ugyanakkor viszont igyekezett minél több külföldi ilyen vonatkozású képhez is hozzájutni, — hogy többet lásson.

Ez a „több látás”, a széles perspektíva bontakozik ki előttünk KAZINCZY könyvtára könyvanyaga elemzésénél. Ő Széphalomról is messze látott.

BARCZA JÓZSEF

„Mert szegény élni...” (Gábor Andor kitiltott versköteté). 1924-ben kitiltással sújtották GÁBOR Andor *Az én hazám* c. kötetét, egy év sem telik bele, a belügy-minisztérium értesíti a hatóságokat 1925. május 12-i körlevelében a *Mert szegény élni s nem kiáltani* c. kötet elkobzásának és megsemmisítésnek elrendeléséről, a postai szállítás jogának megvonását és a terjesztők elleni eljárást dr. Boór miniszteri osztálytanácsos rendeli el a miniszter rendeletéből június 5-én P. I. Arch. 194 321/1925/VII. B. M., 196.185/1925 VII. B. M.) sz. alatt.

A kötet ügyében a budapesti királyi törvényszék hozta az ítéletet 1925. március 7-én. Az ítélet igen terjedelmes: 12 GÁBOR Andor verset és 5 fordítást is magába foglal, (*Toborzó, Éj, Bécs 1922, Tehetetlenség, Az újjáépítés dala, A Polgár, A lázadás verse, A Szaharán, Karácsonyi ének Ezerkilencszázhuszonkettőre, Együgyű tavasi nóta, Május 1923, Évfordulón 1923. V. 21., JONES: Munkások dala, F. C. WEISSKOPF: Pajtás, F. SRÁMEK: Kutják kórusa, P. BEZRUC: Szén, szén, F. C. WEISSKOPF: A munkáshalál Miatyánkja*).

A Párttörténeti Intézet Archivuma őrzi az értékes dokumentumot, a kis verses-kötet eredeti, az ügyészség által megcenzurázott példányát, az ügyészi piros ceruzajelekkel. A könyvecske illegálisan került be az országba, álcázott kiadás. A címlapon: *Goethe: Faust. Az iratsomóban megtalálható a rendőrség Értesítő jegyzéke GÁBOR Andor személyi adataival, továbbá a Bűnügyi Nyilvántartó Hivatal Figyelőlapja a költőről, a királyi ügyész indítványa a könyvvel kapcsolatban, a büntetőtörvényszék nyomozólevele. A március 7-én kelt bírói rendelkezést magábfoglaló jegyzőkönyvön rajta a védő véleménye: „a füzet szerzőjét magasabb szempontok nem vezérelték, csak a nyomorúságot írta meg, amiket látott, más körülmények között bizonyára nem írta volna meg ezeket a költeményeket...”*

Az ítélet az inkriminált verseket teljes terjedelmükben idézi. A hely rövidsége miatt ezt mellőzzük. Nézzük az ítéletet:

A budapesti kir. büntetőtörvényszéktől

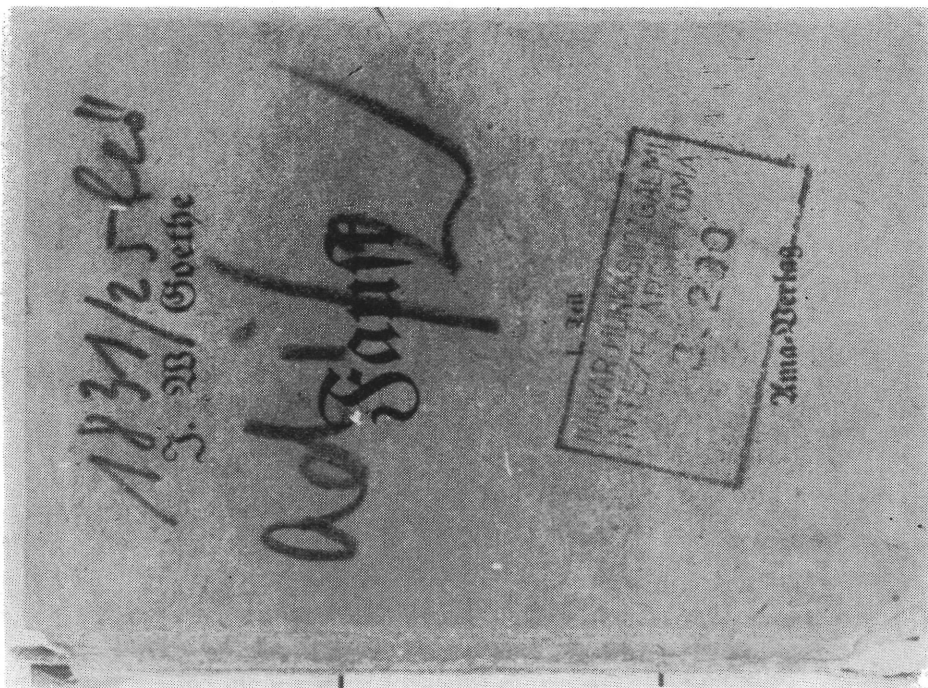
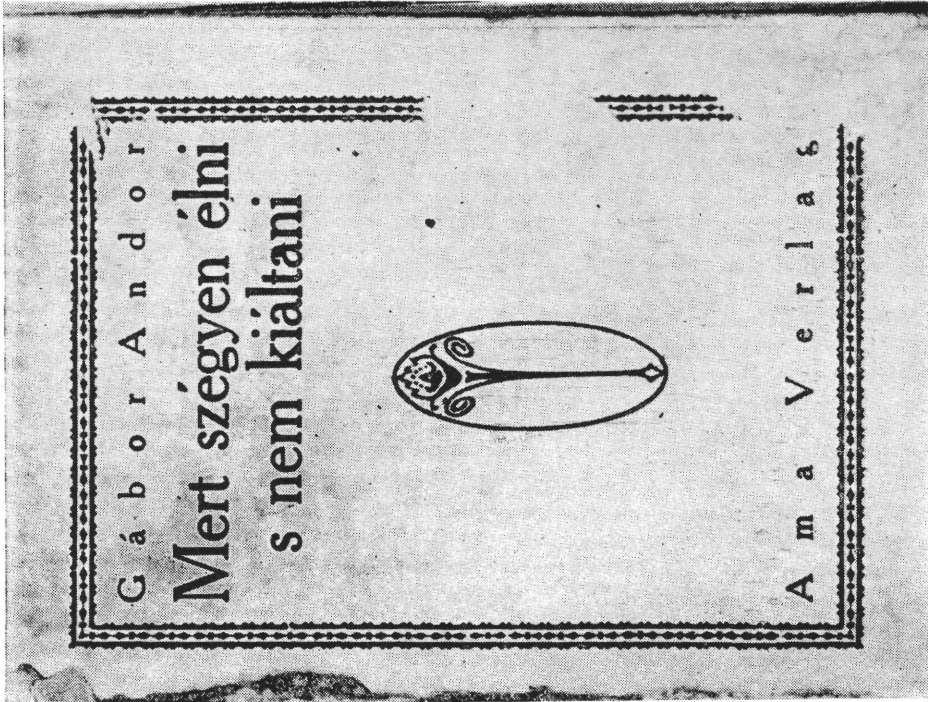
B. XI. 1831 /3. sz.
1925.

A MAGYAR ÁLLAM NEVÉBEN

A budapesti kir. büntető törvényszék igazgatás büntetvével gyanúsított G á b o r (Greiner) A n d o r ellen nyomtatvány elkobzása és megsemmisítése tárgyában a kir. ügyészségnek 6162/925. k. ü. sz. indítványa felett dr. Schادل Ernő kir. tszéki bíró, mint elnök, Piacsek Győző kir. tszéki tanácselnök és dr. Eigen Kálmán kir. tszéki bíró, valamint dr. Végh Andor kir. tszéki titkár, mint jegyzőkönyvvezető részvételével dr. Mészner Tivadar kir. ügyésznek, mint közvádlónak dr. Ecséry László ügyvéd, mint védőnek jelenlétében

Budapesten 1925. évi március hó 7. napján megtartott nyilvános főtárgyalás alapján a vád és a védelem meghallgatása után meghozta a következő

ítéletet:

AZ UJJAÉPÍTÉS DALA

Háboru romtengerébül,
 mely még füsttől feketélik
 Most a világ ujraépül,
 egész' ujra, így mesélik.
 Ami állott, mind a régít,
 ahogy' rég volt, föl kell rakni,
 Valamennyit, földit, égit:
 abban fogunk továbblakni.
 Ahogy' eddig... semmi újat
 nem kell félned uj lakodban,
 Régi terhet régi súly ad,
 csak *kicsit* fog nyomni jobban.
 Szükség van a dolgozóra,
 hogy e munka gyorsan menjen,
 Roppant drága minden óra,
 senki most ne is pihenjen!

34

Száj ne járjon, kéz ne várjon,
 működésük meg ne álljon,
 Nincs sem ünnep, sem vasárnap:
 Jól ~~megy most a proletárnak!~~
 Jól megy most a proletárnak!
 Jól megy most a proletárnak!

Hallod, munkás, semmi újat
 nem kell félned... ahogy eddig:
 Ezután is csak úgy fújjad,
 világvégig, akármeddig!
 Pompás volt, ha bármikép volt,
 ha nem neked, akkor másnak,
 Ami eddig csudaszép volt:
 ezután is tartsd csudásnak.
 Hátul voltál? Kocsit toltál?
 ládd, egyébre most se kérnek,
 Régi oltár, régi zsoltár,
 régi rendje, régi vérnek.

35

35

Régi isten, régi úr is,
 és a lánc sem uj, mit adtak,
 Régi tüske, hogyha szúr is,
 meg se sajdul, megszokhattad.
 Vedd a szerszámot kezédbe,
 nézz belé a tervezetbe,
 Mit vezérek elédtárnak:
 Jól megy most a proletárnak!
 Jól megy most a proletárnak!
 Jól megy most a proletárnak!
 Verejtékkel uj világot
 verekedni ne is készüj,
 Uj mezőkön uj virágot
 ne kívánj magadnak részül,
 Vesd tovább a más vetését,
 éh-falatját másnak edd csak,
 Te az ~~éhező szenvedését~~
 másokért viselheted csak.

36

S mely belőled égre bődül
 gyűrjed vissza ordításod'.
 Csak sóhaj jöhet tüdődbül,
 gyöngye sóhaj, méla, vásott,
 Ujraépítője lenned
 összeomlott tömlőcödnek:
 Ennyi gerjedezzen benned,
 nézd a többit pusztá ködnek,
 S holtan ki e munkán dől ki,
 annak szemit gödréből ki
 Csőre vájja dögmadárnak,
 melyet ~~hívának~~ burzsoáknak,
 S mely vijjogja fünek-fának:
 Jól megy most a proletárnak!

37

Az 1923. évi december hó folyamán Wienben „Ama” kiadásban megjelent „Mert szégyen élni s nem kiáltani” című versesfüzet, melynek szerzője Gábor (Greiner) Andor, a Btk. 172. §-ának 2 bekezdésébe ütköző és az 1912. évi LXIII. tc. 19. §-a szerint minősülő osztály elleni izgatás büntettének tényálladási elemeit tartalmazza: A füzetnek a körülírt büntettet különösen megállapító költeményei a következők:

[Következik a felsorolt versek szövege, az inkriminált részek aláhúzásával.]

A kir. törvényszék e sajtótermék a magyar büntetőtörvények hatályosságának területén található összes példányának elkobzását és megsemmisítését a Btk. 62. §-a és a Bp. 477. §-a alapján elrendeli.

Ezt az ítéletet a Bp. 178. §-a értelmében jogerőre emelkedése után valamennyi magyar bírósággal, továbbá a közigazgatási hatóságok értesítése végett a m. kir. belügyminiszterrel és a pesti kir. ügyészséggel közli.

A bűnjelként őrzött nyomtatványokat az ítélet jogerőre emelkedése után megsemmisítés végett a kir. ügyésznek megküldi.

I n d o k o l á s :

A főtárgyalás adatai szerint a rendelkező részben körülírt nyomtatvány a Btk. 172. §. 2. bekezdésébe ütköző az 1912. évi XLIII. tc. 1. §-a szerint minősülő osztály elleni izgatás büntettének elkövetésére szolgáltak.

Habár e büntett elkövetője külföldön van s így a bűnvádi eljárás senki ellen sem indítható meg, a nyomtatvány elkobzását és megsemmisítését a Btk. 62. §-a értelmében el kellett rendelni.

Budapest, 1925. évi március hó 7.

Dr. Schadl s. k. ft. elnök, Piacek s. l. előadó
„Jogerős és végrehajtható”

GÁBOR Andor ügye ezzel még nem zárult le. 1925. szeptember 25-én az ügyészség újabb végzést ad ki, melyben megállapítja az osztályellenes izgatást és kimondja „A terhelt ellen B IV. 1831/1925. sz. alatt kibocsátott nyomozólevél eredményre nem vezetett, a nyomozás pedig befejezést nyert, a bűnvádi eljárást tehát a távollévő terhelt előállításáig a Bp. 472. §-ának 4. bek. értelmében meg kellett szüntetni.”

1930-ban TRAEGER királyi ügyész indítványa kimondja az elévülést, 1931. március 6-án visszavonják a nyomozólevelet.

MARKOVITS GYÖRGYI